

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2021.35.06>

Самійленко-Войнаровська І. О.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА СІМ'Ю

Інститут сім'ї є складним соціальним феноменом, що пережив структурну і термінологічну трансформацію. У сучасних умовах підвищуються вимоги до рівня виховання дітей, отже, на батьків покладається більше обов'язків. Право дитини на сім'ю є необхідним правом дитини, оскільки сімейне виховання відіграє важливу роль у фізичному і моральному становленні людини. Держава повинна підтримувати і зміцнювати сім'ю, створювати умови для повноцінного виховання дитини в сім'ї, пропагувати сімейні цінності. Розглядаючи сімейне виховання з різних позицій, робиться аналіз його юридичного трактування. Аналізуються конституційні норми і норми сімейного права України. Право дитини на сім'ю – це складне суб'єктивне право, що включає правомочність: знати своїх батьків і проживати з ними, право на турботу з боку батьків, право на виховання батьками, право на здоров'я і фізичний розвиток, право на утримання і моральне благополуччя тощо.

Право дитини на сімейне виховання – це насамперед обов'язок батьків, але держава не може залишатись осторонь, оскільки від якості батьківського виховання залежить її майбутнє, тому держава, дотримуючись принципу суверенітету сім'ї, повинна забезпечити, щоб таке виховання здійснювалось у душі поваги до прав та свобод інших осіб, любові до своєї сім'ї, свого народу, своєї Батьківщини, щоб батьки проявляли турботу про здоров'я, фізичний, духовний та моральний розвиток дитини, забезпечили отримання дитиною повної середньої освіти, підготували її до самостійного життя, як це передбачено статтею 150 Сімейного кодексу України.

Виховання у сім'ї – першоджерело розвитку особистості дитини. Законодавство України і міжнародні акти надають вищий пріоритет сімейній формі виховання дітей.

Право дитини жити і виховуватися у сім'ї є найважливішою умовою її гармонійного формування та розвитку, що відповідає її інтересам. Реалізація зазначеного права можлива завдяки гарантіям і правозахисним механізмам, що функціонують у державі.

Ключові слова: сім'я, батьки, діти, право дитини на сім'ю, сімейне виховання.

Побудова демократичного суспільства можлива у разі створення всіх необхідних умов для розвитку дитини, досягти такої мети можна тільки за умови виховання дітей у сім'ї, в традиціях демократії, що сприятиме формуванню уявлень про доцільність наявної влади, демократичне суспільство та соціальну, правову державу, а також з глибоким зануренням дітей в історію своєї Батьківщини.

С.Ф. Русова підкреслювала, що потрібно пов'язувати виховання з історичними традиціями свого народу, дитина зможе по-справжньому поважати культурні і національні здобутки інших народів, якщо вона глибоко проникає в духовну скарбницю свого народу [1, с. 218].

Проблемам прав дітей, захисту сімей, дитинства, материнства і батьківства приділяється значна увага законодавцями, правознавцями, політиками, науковою громадськістю. Турбота про молоде покоління є пріоритетним напрямом діяльності сучасної держави. Загальновідомо, що найбільш комфортним місцем для виховання дитини є сім'я. Разом із тим багато фактів, серед яких – стійка тенденція залишення дітей без піклування батьків, свідчать про кризовий стан сім'ї.

Дослідженнями прав дітей та проблем захисту цих прав займалися О.І. Анатолієва, Б.І. Андрусишин, М.В. Антокольська, Ю.Ф. Беспалова, Я.Р. Вебер, І.В. Жилінкова, С.П. Коталейчук, Н.М. Крестовська, С.В. Несинова, Л.А. Ольховик, Н.М. Оніщенко, Н.М. Опольська, І.О. Сагайдак, В.М. Синьов, Р.О. Стефанчук та інші.

Уперше на міжнародному рівні соціальні права були оформлені юридично в Загальній декларації прав людини 1948 р., в якій визначено, що кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави (ст. 22). Вище згадувані положення знайшли свій розвиток і в інших міжнародних актах, що

ратифіковані Україною, зокрема, в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року, а також в Європейській соціальній хартії 1996 року.

Проблеми сім'ї хвилюють представників наукової спільноти всього світу. 26–27 листопада 2010 року в м. Анталія, Туреччина, відбулася Міжнародна конференція, присвячена питанням сім'ї (International Conference “Family”), в обговоренні взяли участь представники різних держав, такі як: Naci Bostanci (Туреччина) «Людська природа та сім'я»; Vanda Birute Gineviciė (Литва) «Сучасна сім'я»; Arlond Dee Thornton (США) «Міжнародна боротьба за прогрес та проти варварства: зміни у шлюбі та сімейному житті»; Олеся Мандебура (Україна) «Як ритуали створюють рівновагу в сім'ї?» та інші.

Сім'я – це первинний та основний осередок суспільства. За Конституцією України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (ст. 51).

Конституція України проголошує державу соціальною, та, відповідно, містить низку соціальних прав людини, в тому числі і дитини, до яких належать: право на працю (ст. 43), право на відпочинок (ст. 45), право на соціальний захист (ст. 46), право на житло (ст. 47), право на достатній життєвий рівень (ст. 48), право на охорону здоров'я, право на медичне страхування (ст. 49) тощо.

Станом натепер основними причинами збільшення числа дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків – соціальних сиріт, є падіння соціального престижу сім'ї, матеріальні і житлові проблеми, міжнаціональні конфлікти, зростання позашлюбної народжуваності, високий відсоток батьків, які ведуть аморальний спосіб життя. Такий перелік причин можна продовжувати до безкінечності, але необхідно розуміти, що потрібно їх не збільшувати у своїй кількості, а щоразу зменшувати, досліджувати глибше причину, наслідки і ліквідувати їх.

До прийняття Сімейного кодексу України від 10.01.2002 р. (надалі – СК Україна) у законодавстві України відсутні були узагальнюючі норми-дефініції щодо поняття «член сім'ї» [2]. Не розроблено було єдиного критерію розуміння цього терміна і у науковій літературі.

У Рішенні від 03.06.1999 року за № 1-8/99 Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») підкреслено, що визначити єдине для права поняття «член сім'ї» неможливо, адже в кожній галузі права необхідно тлумачити це поняття по-своєму, з огляду на ті чи інші ознаки сім'ї, що мають значення для відповідних відносин [3].

З прийняттям чинного СК України змінилося розуміння сімейних відносин, у кодексі визначено це поняття як загальне. Визначення поняття «сім'я» наводиться лише в СК України. Відповідно до Кодексу «сім'я» – це первинний та основний осередок суспільства, який становлять особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає. Також права члена сім'ї має одинока особа. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства [2, ст. 3].

Поняття «сім'я» вживається в конституційному праві, але не визначено в Конституції України, а також не визначено в низці інших суміжних галузей права, наприклад у цивільному, житловому тощо. При цьому поняття «члени сім'ї» в різних галузях права розрізняються. У житловому праві членами сім'ї вважаються дружина наймача, його діти і батьки. Членами сім'ї наймача може бути визнано й інших осіб, якщо вони постійно проживають разом з наймачем і ведуть з ним спільне господарство [4, ст. 64]. У спадковому праві також є своє коло членів сім'ї. У сімейному праві поняття «член сім'ї» характеризується більш вузьким колом спорідненості по прямій та боковій лініях, відносинами подружжя. Ознака спорідненості – наявність кровного зв'язку між людьми. В Законі України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001

№ 2402-III не міститься поняття «сім'я», проте визначені поняття, які розширюють поняття «сім'я»: *неповна сім'я* – сім'я, що складається з матері або батька і дитини (дітей); *багатодітна сім'я* – сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує. До складу багатодітної сім'ї включаються також діти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, до закінчення закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років; *прийомна сім'я* – сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей на виховання та спільне проживання; *дитячий будинок сімейного типу* – окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [5].

Новелою СК України є окрема стаття, що закріплює право особи на сім'ю. Відповідно до статті 4 СК України це право зводиться до того, що особа, яка досягла шлюбного віку, має право на створення сім'ї (шлюбний вік: 17 років – для жінок, 18 років – для чоловіків), у деяких випадках може бути надано право на шлюб особі, яка не досягла шлюбного віку; особа, яка народила дитину, може створити сім'ю незалежно від віку, кожна особа має право на проживання у сім'ї, ніхто не може бути примусово ізольований від сім'ї, крім випадків і в порядку, встановлених законом.

Стаття 152 СК України закріплює право дитини на належне батьківське виховання, що забезпечується системою державного контролю, яка встановлена законом. У разі неналежного виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, остання має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органів опіки та піклування чи інших установ, що визначені чинним законодавством України.

20 листопада 1989 року на 44-й сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй було прийнято Конвенцію про права дитини. Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини 27 лютого 1991 року. У преамбулі Конвенції про права дитини визначено, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати у сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння [6].

У СК України визначено одним із пріоритетних і самостійних особистих прав кожної дитини, що забезпечує її соціалізацію, право кожного на проживання у сім'ї [2, ст. 4]. Слово «кожна» особа, що міститься у СК України, означає приналежність права на проживання у сім'ї до розряду особистих прав людини, невідчужуваних і природних, що належать їй від народження [2, ст. 4].

СК України визначає, що одним із завдань сімейного законодавства є забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку [2, ст. 3].

Чинне сімейне законодавство України виходить з принципу пріоритету сімейного виховання дітей [2, ст. 5]. Цей принцип впливає з Конвенції про права дитини, що розглядає дитину як самостійну особистість, яка потребує з огляду на вік підтримки і захисту. Саме сімейне виховання дає можливість здійснити індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням її особистісних, психічних, фізичних, національних та інших особливостей. Тому закон, визначаючи форми влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків, віддає пріоритет сімейному вихованню. Через свій вік діти не мають повноцінного соціального досвіду, саме сімейне виховання дає можливість забезпечити нормальний фізичний, моральний, інтелектуальний та соціальний розвиток дітей, дає їм змогу стати повноцінним членом суспільства.

Сім'я виконує різні функції, насамперед репродуктивну, без неї неможливе вирішення найгострішої демографічної проблеми у сучасній Україні. Наприклад, у Концепції Державної сімейної політики (Постанова Верховної Ради України від 17.09.1999 р. № 1063-XIV) висвітлюються такі функції сім'ї, як: репродуктивна, виховна, економічна, соціальна і демографічна [7]. Очевидно, що ці функції сім'я виконує насамперед виходячи з власних інтересів, а потім і інтересів суспільства загалом. Сім'я зобов'язана сприяти реалізації прав і інтересів членів сім'ї. На сім'ю покладається відповідальність за виховання та утримання дітей, їх представ-

ництво і захист. Саме сім'я є тим необхідним середовищем, що дає можливість дитині в майбутньому адаптуватися до навколишньої дійсності. Коли дитина живе і виховується у своїй родині, в якій вона народилася, тоді в максимальному ступені реалізується її право на індивідуальність, позаяк саме у сім'ї зберігаються і передаються від покоління до покоління всі національні, культурні, релігійні та інші традиції; саме там дитина практично з дитячого віку засвоює рідну мову, рідну культуру тощо.

Відповідно до статті 1 Конвенції про права дитини від 20.11.1989 р. дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до такої особи, вона не досягає повноліття раніше, в Україні дитина традиційно визнається як частина родини разом з батьками. Разом із тим дитина є і самостійним носієм прав з моменту народження. А з 29 березня 2006 року з урахуванням того, що Україна перейшла на критерії Всесвітньої організації охорони здоров'я, дитина вважається народженою не з 28 тижня, як раніше, а з 22 повного тижня вагітності, з вагою від 500 грам плода. «Діти розглядаються не як об'єкти, а як суб'єкти правовідносин, самостійно діючі громадяни» [7]. У загальній теорії держави і права не розроблені ознаки особливого суб'єкта права, яким є дитина.

Як зазначено вище, у 2002 р. у статті 4 СК України зафіксовано право дитини жити у сім'ї, що означало відмову, яка домінувала протягом багатьох десятиліть, від ідеології другорядності сімейного виховання і більшої ефективності суспільного виховання.

Під вихованням загалом розуміється вплив суспільства на особистість, яка розвивається. У широкому розумінні – це соціалізація, тобто процес формування інтелекту, фізичних і духовних сил людини. Виховання є цілеспрямованою діяльністю, покликаною сформувати систему якостей особистості, поглядів і переконань відповідно до виховних суспільних ідеалів. Виховання здійснюється через культуру, освіту та навчання у процесі різного виду діяльності та під впливом спадковості та середовища [8, с. 313].

Відсутність у Конституції України спеціальних норм, присвячених правам дитини, сприймається неоднозначно. З одного боку, це гарантує забезпечення природно рівного захисту прав будь-якої людини незалежно від яких би то не було ознак, у тому числі і вікових. З іншого боку, через специфічні вікові особливості, що характеризують статус дитини, таку обставину можна розцінювати як правову прогалину, що свідчить про низьку гарантованість і слабку захищеність прав і інтересів українських дітей, особливо це стосується дітей, що позбавлені сім'ї. Але будь-яке конституційне право людини включає у свій зміст право на захист такого права державою. Те ж стосується і принципу захисту права. Всі конституційні права перебувають під захистом держави, у тому числі і право дитини на виховання та проживання у сім'ї.

Стосовно формулювання «конституційне право на сім'ю» варто відзначити, що, по-перше, воно належить як дитині з моменту народження, так і іншим членам сім'ї. По-друге, відсутність прямої вказівки в тексті Конституції України права на сім'ю, не означає відсутність такого права. «Не виникає сумнівів в існуванні права кожної дитини на сім'ю з моменту народження». Таке твердження засноване на положенні статті 21 Конституції України про те, що права і свободи людини і громадянина, які закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Перелік основних прав і свобод, що встановлений у другому розділі Конституції, не є вичерпним, не можуть бути скасовані, вони можуть бути доповнені іншими правами і свободами. Право на сім'ю, на «повагу до сімейного життя» закріплене у ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основних свобод [9]. Незважаючи на те, що право дитини на сім'ю не зафіксоване в Конституції України окремою статтею, воно логічно випливає з положень Конвенції про захист прав людини і основних свобод та Конвенції про права дитини, норм Конституції України і конкретизує їх галузевим законодавством, перш за все сімейною галуззю.

Формула законодавства про те, що сім'я перебуває під захистом держави з точки зору юридичної техніки вельми вдала, оскільки не просто закріплює право, але і гарантує його захист.

Н.М. Опольська зазначає, що у процесі здійснення наукового аналізу гарантій прав і свобод дитини як самостійного соціально-правового явища необхідно враховувати, що воно є рухливим, динамічним елементом механізму забезпечення прав та свобод дитини, що потребує вдосконалення [10, с. 123].

18 лютого 2021 року набрала чинності Постанова Верховної Ради України № 1251-ІХ «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування випадків та причин порушення прав дитини під час здійснення децентралізації повноважень з питань охорони дитинства, реформування системи закладів інституційного догляду та виховання, реалізації права дитини на сімейне виховання та усиновлення, розвитку (модернізації) соціальних послуг» [11], згідно з якою постановлено утворити Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради України з питань розслідування випадків та причин порушення прав дитини під час здійснення децентралізації повноважень з питань охорони дитинства, реформування системи закладів інституційного догляду та виховання, реалізації права дитини на сімейне виховання та усиновлення, розвитку (модернізації) соціальних послуг (далі – Тимчасова слідча комісія), Тимчасову слідчу комісію створено на шість місяців з дня її утворення. Одним із пріоритетних завдань Тимчасової слідчої комісії визначено реальне поновлення прав дітей на сімейне виховання та усиновлення.

Отже, право дитини на сім'ю характеризується особливою соціальною значимістю і важливістю для держави, тому його можна віднести до розряду основних прав, визнання, дотримання і захист яких є обов'язком держави. Це право, як і інші основні права і свободи людини і громадянина, визначає значення, зміст і застосування законів, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування і забезпечується правосуддям. Право дитини на сім'ю виникає з моменту народження. Воно визначає свободу людини в особистому житті, правову захищеність від будь-якого незаконного втручання. Право на захист сім'ї державою вчені відносять до категорії соціальних прав людини. Очевидно, коли йдеться про соціальні гарантії, таке право справді можна віднести до соціального права. Разом із тим захист сім'ї може включати не тільки соціальні аспекти, а й організаційні (наприклад, пов'язані з визначенням дитини-сироти в прийомну сім'ю).

Слід зазначити, що в змістовому плані право дитини на сім'ю відрізняється від такого ж права дорослої людини, позаяк дитина через свою беззахисність, викликану повною або частковою фізичною, психічною, соціальною незрілістю, не може жити самотійно, сама себе забезпечувати, піклуватися про себе.

Дитина, яка втратила сім'ю, має право на особливу турботу. Щодо дітей, які втратили з якихось причин батьківське піклування, держава забезпечує безперервність виховання дітей, надаючи при цьому перевагу сімейним формам виховання: передачі на усиновлення, в прийомну сім'ю, в сім'ю опікуна (піклувальника). Тільки у випадках, коли влаштування дитини у сім'ю неможливе, діти передаються на виховання в дитячі установи.

Використана література:

1. Русова С.Ф. Вибрані твори. Київ, 1996. 365 с.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n914> (дата звернення: 02.04.2021).
3. Рішення Конституційного Суду України «У справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї»)»: Рішення Конституційного Суду України від 03.06.1999 року за № 1-8/99. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99#Text> (дата звернення: 02.04.2021).
4. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1983. Додаток до № 28. Ст. 573.
5. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 02.04.2021).
6. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.91 р. База даних «Законодавство України». / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 02.04.2021).

7. Про Концепцію державної сімейної політики від 17 вересня 1999 року № 1063-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 46–47, ст. 404.
8. Пунда О.О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини : монографія. Хмельницький–Київ. 2005. 436 с.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : (зі змінами та допов., внесен. Протоколом № 11 від 11.05.1994 р., Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.). *База даних «Законодавство України»*. / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 02.04.2021).
10. Опольська Н.М. Права дитини в Україні : монографія, 2-ге видання, перероблене та доповнене. Вінниця : ВНАУ, 2019, с. 260.
11. Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування випадків та причин порушення прав дитини під час здійснення децентралізації повноважень з питань охорони дитинства, реформування системи закладів інституційного догляду та виховання, реалізації права дитини на сімейне виховання та усиновлення, розвитку (модернізації) соціальних послуг : Постанова Верховної Ради України від 18.02.2021 року № 1251-IX. *База даних «Законодавство України»*. ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-20#Text> (дата звернення: 02.04.2021).

References:

1. Rusova, S.F. (1996). *Vybrani tvory [Selected works]*. Kyiv. Osvita. 365 p. [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2002). *Simeinyi kodeks Ukrainy vid 10.01.2002 No. 2947–III [Family Code of Ukraine of January 10, 2002 No. 2947-III]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n914> [in Ukrainian].
3. Konstytutsiinyi Sud Ukrainy (1999). *Rishennia “U spravi za konstytutsiinymy podanniamy Sluzhby bezpeky Ukrainy, Derzhavnogo komitetu naftovoi, hazovoi ta naftererobnoi promyslovosti Ukrainy, Ministerstva finansiv Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen punktu 6 statti 12 Zakonu Ukrainy “Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei”, chastyn chetvertoi i piatoi statti 22 Zakonu Ukrainy “Pro militsiiu” ta chastyny shostoi statti 22 Zakonu Ukrainy “Pro pozhezhnu bezpeku” (sprava pro ofitsiine tlumachennia terminu “chlen simi”)» vid 03.06.1999 roku No. 1-8/99 [Decision on the constitutional petitions of the Security Service of Ukraine, the State Committee for Oil, Gas and Refining Industry of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine on the official interpretation of the provisions of paragraph 6 of Article 12 of the Law of Ukraine “On Social and Legal Protection of Servicemen and Members of Their Families” the fifth Article 22 of the Law of Ukraine “On Police” and the sixth part of Article 22 of the Law of Ukraine “On Fire Safety” (the case of the official interpretation of the term “family member”) of June 03, 1999]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99#Text> [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine (1983). *Zhytlovyy kodeks Ukrainskoi RSR vid 30 chervnia 1983 roku [Housing Code of the Ukrainian SSR of June 30, 1983]*. *Vidomosti Verkhovnoi Rady of Ukrainy, dodatok do No. 28. Art. 573* [in Ukrainian].
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2001). *Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 No. 2402-III [On Child Protection: Law of Ukraine of April 26, 2001 No. 2402-III]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine (1991). *Konventsiiia pro prava dytyny vid 20.11.1989. Konventsiiu ratyfikovano Postanovoiu VR vid 27.02.91 No. 789-XII [The Convention on the rights of the child (it is approved by the United Nations General Assembly 20.11.1989). The Convention was ratified by the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 789-XII of February 27, 1991]*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada of Ukraine (1999). *Pro Kontseptsiuu derzhavnoi simeinoi polityky vid 17 veresnia 1999 roku No. 1063-XIV [On the Concept of the State Family Policy of September 17, 1999]*. *Vidomosti Verkhovnoi Rady of Ukrainy (VVR)*, 1999, No. 46–47, Art. 404 [in Ukrainian].
8. Punda, O.O. (2005). *Poniattia ta problemy zdiisnennia osobystykh nemainovykh prav, shcho zabezpechuiut pryrodne isnuvannia liudyny: monohrafiia [The concept and problems of personal non-property rights that ensure the natural existence of man: a monograph]*. Khmelnytskyi–Kyiv. 436 p. [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada of Ukraine (1997). *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. Konventsiiu ratyfikovano Zakonom No. 475/97-VR vid 17.07.97 [Convention on the protection of*

- human rights and fundamental freedoms. The Convention was ratified by Law No. 475/97-BP of July 17, 1997]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
10. Opolska, N.M. (2019). Prava dytyny v Ukraini: monografia, 2-he vydannia, pereroblene ta dopovnene [Children's rights in Ukraine: monograph, 2nd edition, revised and supplemented.]. Vinnytsia. VNAU, 260 p. [in Ukrainian].
  11. Verkhovna Rada of Ukraine (2021). Pro utvorennia Tymchasovoi slidchoi komisii Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan rozsliduvannia vypadkiv ta prychn porushennia prav dytyny pid chas zdiisnennia detsentralizatsii povnovazhen z pytan okhorony dytynstva, reformuvannia systemy zakladiv instytutuinoho dohliadu ta vykhovannia, realizatsii prava dytyny na simeine vykhovannia ta usynovlennia, rozvytku (modernizatsii) sotsialnykh posluh: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 18.02.2021 roku No. 1251-IX [On the establishment of the Temporary Commission of Inquiry of the Verkhovna Rada of Ukraine on Investigation of Cases and Causes of Violations of the Rights of the Child during the Decentralization of Powers for Child Protection Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of February 18, 2021 No. 1251-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-20#Text> [in Ukrainian].

Samiilenko-Voinarovska I. O. Social and legal significance of the child's right to family

The family institution is a complex social phenomenon, which experienced the terminological and structural transformation. In modern society the requirements increase to the quality of childcare and parents are imposed more obligations towards them. The right of the child on family care is an essential right of the child because the family care plays an important role in the physical and emotional development of children. The state should support and strengthen the family, create conditions for a child's upbringing in the family, and promote family values. In the article the family care is viewed from different perspectives, also a deep analysis of its legal interpretation is made. In addition to that, the constitutional provisions and rules of family law of Ukraine. The right of the child on family care is represented as a complex subjective right, including authority to know their parents and live with them, the right to be cared by biological parents, the right on health and physical development, the right on financial support and well-being.

The right of the child to family upbringing is first and foremost the responsibility of the parents, but the state cannot be left out, as the future depends on the quality of parental upbringing, so the state respect for the rights and freedoms of others, love for their family, their people, their homeland, that parents take care of the health, physical, spiritual and moral development of the child, ensure the child's full secondary education, prepare him for independent living, as provided by Article 150 of the Family Code of Ukraine.

Family upbringing is the primary source of a child's personality development. Ukraine's legislation and international instruments give higher priority family care of children.

The child's right to live and be brought up in a family is the most important condition for its harmonious formation and development that meets its interests. The realization of this right is possible thanks to the guarantees and human rights mechanisms operating in the state.

Key words: family, parents, children, children's rights to family, family care.